

INFORMACE

Jan Přib

Důchodová reforma v České republice a doplňkové důchodové systémy

1. Úvod

V oblasti zajištění na stáří dochází v České republice k relativně častým změnám základního systému, tj. *důchodového pojištění* podle zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Hlavním motivem většiny věcných změn je snaha o dlouhodobou finanční udržitelnost systému, neboť rozdíl mezi výdaji na dávky důchodového pojištění a příjmy z pojistného na důchodové pojištění se stále více prohlubuje¹⁾. Jako příklad těchto změn stačí připomenout parametrické změny od 1. ledna 2010 na základě zákona č. 306/2008 Sb. (zejm. postupné prodloužení doby pojištění potřebné pro vznik nároku na starobní důchod z 25 roků na 35 roků, omezení zápočtu většiny náhradních dob na 80 %, zrušení hodnocení doby studia jako náhradní doby, zvýšení redukce procentní výměry předčasného starobního důchodu a zavedení třístupňové invalidity s rozdílnou výší procentní výměry invalidního důchodu pro jednotlivé stupně invalidity) a změny od 30. září 2011 na základě zákona č. 220/2011 Sb.²⁾ (zejm. prodloužení rozhodného období z dosavadních cílových 30 let na celoživotní období a pokračování ve zvyšování důchodového věku i po 65. roce věku s urychlením sjednocení důchodového věku pro muže a ženy³⁾). Základní důchodový systém lze charakterizovat jako všeobecný, povinný a státní a poskytují se z něho při splnění stanovených podmínek důchody, a to důchody přímé (důchody starobní a invalidní; tyto důchody se vypočítávají v závislosti na délce doby důchodového pojištění z výdělků dosažených v rozhodném období) a důchody odvozené (důchody vdovské, vdovecké a sirotčí; tyto pozůstalostní důchody se vypočítávají z důchodu zemřelé osoby). Výdaje na důchodové pojištění jsou součástí státních výdajů.

Od roku 2013 však došlo k zásadním změnám i v oblasti *doplňkových důcho-*

---

¹⁾ Podle zákona č. 504/2012 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2013, činí rozdíl mezi výdaji na dávky důchodového pojištění a příjmy z pojistného na důchodové pojištění celkem 57 mld. Kč.

²⁾ Tyto změny byly přijaty v návaznosti na nález Ústavního soudu vyhlášený pod č. 135/2010 Sb.

³⁾ Zvyšování důchodového věku je přitom v České republice unikátní, neboť není stanovena horní hranice, srov. § 32 odst. 3 zákona o důchodovém pojištění.

dových systémů, kdy jednak byly zavedeny nové systémy, tj. důchodové spoření a doplňkové penzijní spoření, jednak byl uzavřen dosavadní doplňkový systém, tj. penzijní připojištění se státním příspěvkem. Zavedení těchto nových systémů je reakcí na předpokládaný nepříznivý vývoj úrovně důchodů poskytovaných z důchodového pojištění v důsledku demografického vývoje, kdy klesá porodnost, snižuje se úmrtnost a prodlužuje se střední délka života, což nepříznivě mění populační strukturu obyvatelstva, tj. poměr počtu poplatníků pojistného na důchodové pojištění a počtu příjemců důchodů. Jak uvádí důvodová zpráva k zákonu o důchodovém spoření (sněmovní tisk č. 412), „financování důchodového systému bude stále komplikovanější s důsledky v podobě snižování relativní výše důchodů, a/nebo neúměrného zvyšování odvodů na důchodové zabezpečení s negativním dopadem na cenu práce, zaměstnanost a ekonomický růst“. Současný důchodový systém, který je založen na průběžném financování (tzv. PAYG), se proto *posiluje o kapitálovou složku* jako další zdroj důchodů.

2. Tři doplňkové důchodové systémy v České republice

Účelem doplňkových důchodových systémů, které navazují na základní důchodový systém a představují další pilíře důchodového zabezpečení, je doplnit příjmy ze základního důchodového systému, popřípadě i jiné příjmy v době, kdy pojištění zpravidla ukončují svou ekonomickou aktivitu, tj. především v návaznosti na dovršení stanoveného věku nebo přiznání starobního důchodu, popřípadě invalidního důchodu. Od roku 2013 jsou v České republice celkem *tři* doplňkové důchodové systémy. Předně se jedná o dosavadní *penzijní připojištění se státním příspěvkem* podle zákona č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem, které od roku 2013 nebylo zrušeno, avšak stalo se uzavřeným systémem, neboť do něho nemohou již vstupovat noví účastníci. Od roku 2013 jsou zavedeny další dva doplňkové důchodové systémy, a to *důchodové spoření* na základě zákona č. 426/2011 Sb. a *doplňkové penzijní spoření* na základě zákona č. 427/2011 Sb.

Důchodové spoření je koncepčně nový systém, který je svou podstatou určen především osobám ekonomicky aktivním, zatímco doplňkové penzijní spoření, jehož se mohou účastnit i osoby ekonomicky neaktivní, vychází z dosavadní koncepce penzijního připojištění se státním příspěvkem, avšak nově dochází k oddělení majetku účastníků doplňkového penzijního spoření a správce tohoto majetku, tj. penzijní společnosti. Doplňkové penzijní spoření ani penzijní připojištění nemají v České republice charakter zaměstnaneckého důchodového připojištění, avšak zaměstnavatelé se mohou podílet na doplňkovém penzijním spoření a na penzijním připojištění svých zaměstnanců tím, že za ně platí penzijní společnosti plně nebo zčásti příspěvky. Na důchodovém spoření se zaměstnavatelé (kromě srážení a odvodu pojistného na důchodové spoření) nepodílejí a důchodové spoření též není daňově zvýhodňováno.

Pro všechny doplňkové důchodové systémy v České republice je společné to, že jsou *dobrovolné* a různou formou (daňové úlevy a poskytování státních příspěvků ve prospěch účastníků) *podporovány státem*, avšak *dávky* poskytované z těchto systémů

nejsou státem garantovány. Institute doplňkových důchodových systémů, tj. *penzijní společnosti*, mají charakter finančních institucí (penzijní společnost má formu akciové společnosti a musí mít povolení k činnosti udělené Českou národní bankou), jejich finanční aktivity jsou vymezeny zákony (např. jsou stanoveny způsoby investování v zájmu bezpečnosti investic a rozložení rizik) a jsou pod *dohledem* ze strany České národní banky a podléhají dále státnímu doзору, který vykonává Ministerstvo financí. Každý si může vybrat, kterého doplňkového důchodového systému se stane účastníkem, popřípadě zda se stane účastníkem více těchto systémů.

Všechny tři doplňkové důchodové systémy v České republice (penzijní připojištění, důchodové spoření i doplňkové penzijní spoření) jsou založeny na *občanském* (individualistickém) principu, tj. na vztahu penzijní společnost – fyzická osoba. V České republice se tedy neuplatňuje zaměstnanecký (profesní, odvětvový) princip, založený na vztahu penzijní instituce – zaměstnavatel – zaměstnanec, tj. v České republice není zavedeno klasické zaměstnanecké penzijní připojištění.

Právní vztahy penzijního připojištění, důchodového spoření a doplňkového penzijního spoření jsou upraveny v prvé řadě příslušnými zákony. Tam, kde není specifická úprava v příslušném zákoně, řídí se tyto právní vztahy ustanoveními občanského zákoníku, srov. § 46 odst. 1 zákona o penzijním připojištění se státním příspěvkem, § 106 odst. 1 zákona o důchodovém spoření a § 165 odst. 1 zákona o doplňkovém penzijním spoření; v těchto ustanoveních se uvádí, že není-li v příslušném zákoně stanoveno jinak, platí pro smluvní vztah mezi účastníkem a penzijní společností ustanovení občanského zákoníku. Občanský zákoník má tedy ve vztahu k těmto zákonům subsidiární povahu.

Důchodové spoření, doplňkové penzijní spoření a penzijní připojištění se státním příspěvkem provozují *penzijní společnosti*. Penzijní společnost je upravena v zákoně o doplňkovém penzijním spoření (srov. § 29). Penzijní společnost je akciová společnost se sídlem na území České republiky s vymezeným předmětem podnikání (provozování doplňkového penzijního spoření, důchodového spoření, popřípadě další povolené činnosti podle § 35 zákona o doplňkovém penzijním spoření, například zprostředkování uzavírání pojistných smluv a vzdělávací činnosti), pokud má povolení k činnosti penzijní společnosti podle zákona o doplňkovém penzijním spoření. Počáteční kapitál penzijní společnosti činí nejméně 50 mil. Kč. Pokud chce penzijní společnost provozovat vedle doplňkového penzijního spoření ještě důchodové spoření, musí mít ještě další povolení České národní banky k vytvoření důchodových fondů; v případě provozování důchodového spoření musí počáteční kapitál penzijní společnosti činit nejméně 300 mil. Kč. Každá penzijní společnost je oprávněna provozovat doplňkové penzijní spoření a má-li další povolení, též důchodové spoření; doplňkové penzijní spoření a důchodové spoření mají tedy jednoho nositele. Zákon o doplňkovém penzijním spoření také stanoví podmínky výkonu činnosti penzijní společnosti, zejména požadavky na vedoucí osoby penzijní společnosti, pravidla hospodaření včetně účtování a zásady zveřejňování zpráv a informací o činnosti penzijní společnosti. Dohled nad penzijními společnostmi vykonává Česká národní banka, která je též oprávněna činit opatření k nápravě.

3. Důchodové spoření

3.1 Charakteristika důchodového spoření

Důchodové spoření představuje *konceptně nový systém*, a to jak z hlediska způsobu shromažďování prostředků od účastníků důchodového spoření, tak z hlediska způsobu realizace nároků z důchodového spoření. V důchodovém spoření je institucionálně oddělena fáze spořicí (prostředky na důchodové spoření shromažďuje penzijní společnost, přičemž tyto prostředky penzijní společnost obdrží prostřednictvím správce pojistného na důchodové spoření) a fáze výplatní (důchody poskytované z důchodového spoření vyplácí pojišťovna na základě pojistné smlouvy o pojištění důchodu); toto oddělení jednotlivých fází má výhodu v tom, že penzijní společnost nenese náklady spojené s výplatou dávek a dále nemusí k závazkům z dávek vytvářet technické rezervy. Pro důchodové spoření je dále charakteristické, že osoba, která se stane účastníkem důchodového spoření, nemůže z tohoto systému vystoupit nebo přerušit placení prostředků na důchodové spoření (zásada povinného setrvání). V důchodovém spoření se projevuje zásada zvýšené odpovědnosti účastníka, neboť účastník volí svou strategii spoření, tj. svou investiční strategii (účastník volí především důchodový fond), a může tak sám ovlivňovat úroveň zhodnocení svých prostředků; to na druhé straně přináší i vyšší potřebu poskytování informací o důchodovém spoření jak zájemcům, tak účastníkům. Majetek účastníků je oddělen od majetku penzijní společnosti, neboť majetek účastníků je obhospodařován v důchodových fondech, které penzijní společnosti nepatří.

Důchodové spoření je v zákoně č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření, definováno jako shromažďování a umisťování prostředků účastníka důchodového spoření do důchodových fondů obhospodařovaných penzijní společnostmi a převod prostředků účastníka.

3.2 Účast na důchodovém spoření

Účast na důchodovém spoření je *dobrovolná* a zakládá se smluvně. Účastníkem důchodového spoření může být fyzická osoba starší 18 let, která uzavře s penzijní společností *smlouvu o důchodovém spoření*. Uzavření smlouvy o důchodovém spoření je však časově limitováno, a to buď věkem nebo dobou. Smlouvu o důchodovém spoření může uzavřít osoba kdykoliv do konce kalendářního roku, ve kterém dosáhne *věku 35 let*. Například osoba, která je narozena 3. července 1980, může smlouvu o důchodovém spoření uzavřít kdykoliv až do konce roku 2015 (tedy do 31. prosince 2015), tj. do konce roku, v němž dosáhne věku 35 let.

Účastníkem důchodového spoření může být dále osoba bez věkového limitu, tj. i osoba starší 35 let, která uzavře smlouvu o důchodovém spoření ve *stanovené době*, tj. do šesti měsíců od 1. ledna 2013 (tj. ode dne, kdy zákon o důchodovém spoření nabyl účinnosti) nebo do šesti měsíců ode dne, od kterého byla poprvé od 1. ledna 2013 poplatníkem pojistného na důchodové pojištění.

Smlouvu o důchodovém spoření však *nemůže uzavřít* osoba, které již byl přiznán starobní důchod podle zákona o důchodovém pojištění; to platí i v případě, kdy osoba není poživitelem starobního důchodu, neboť se po přiznání starobního důchodu vzdala výplaty tohoto důchodu. Smlouvu o důchodovém spoření může však uzavřít osoba, která sice dosáhla důchodového věku, ale starobní důchod jí ještě přiznán nebyl. Smlouvu o důchodovém spoření nemůže uzavřít dále osoba, která již uzavřela smlouvu o důchodovém spoření, neboť podle § 4 odst. 7 zákona o důchodovém spoření lze smlouvu o důchodovém spoření uzavřít pouze s jednou penzijní společností; výjimkou je jen uzavření smlouvy s jinou penzijní společností za účelem převodu prostředků k této jiné penzijní společnosti (srov. § 12 zákona o důchodovém spoření). Účastníkem důchodového spoření může být osoba, která je účastníkem penzijního připojištění nebo doplňkového penzijního spoření.

Smlouvou o důchodovém spoření se penzijní společnost zavazuje *shromažďovat a obhospodařovat prostředky účastníka* v důchodovém fondu nebo více důchodových fondech podle sjednané strategie spoření a *převádět prostředky* účastníka podle zákona o důchodovém spoření. Smlouva o důchodovém spoření musí být uzavřena písemně; vedle identifikačních údajů a data uzavření smlouvy je povinnou náležitostí smlouvy určení *strategie spoření*, tj. volba důchodového fondu (tuto strategii může přitom účastník důchodového spoření měnit). Penzijní společnosti je uložena *kontraktační povinnost*, neboť penzijní společnost nesmí odmítnout uzavřít smlouvu o důchodovém spoření, pokud osoba splňuje podmínky vzniku účasti na důchodovém spoření. Výběr penzijní společnosti, s níž osoba hodlá uzavřít smlouvu o důchodovém spoření, záleží jen na této osobě. Zákon o důchodovém spoření v § 4 odst. 8 přitom výslovně stanoví, že zaměstnavatel nesmí ovlivňovat zaměstnance při výběru penzijní společnosti ani nesmí přijmout úplatu, odměnu nebo nepeněžitou výhodu v souvislosti s uzavřením smlouvy o důchodovém spoření zaměstnancem (porušení tohoto zákazu je správním deliktem podle § 104 zákona o důchodovém spoření). Smlouvu o důchodovém spoření uzavírá penzijní společnost svým jménem nebo prostřednictvím vyjmenovaných osob, tj. osob uvedených v § 91 zákona o důchodovém spoření (jedná se např. o vázaného zástupce penzijní společnosti); nikdo jiný nemůže smlouvu o důchodovém spoření uzavřít.

Zákon o důchodovém spoření vychází dále ze zásady úplné *informovanosti* zájemců o uzavření smlouvy o důchodovém spoření a ukládá v tomto směru příslušné povinnosti. Především se jedná o povinnost penzijní společnosti získat před uzavřením smlouvy příslušné údaje o znalostech a zkušenostech budoucího účastníka v oblasti financí a investování a o jeho cílech v rámci důchodového spoření a doporučit mu vhodnou strategii spoření (srov. § 85 zákona o důchodovém spoření); vždy je však rozhodující vůle budoucího účastníka, neboť zákon o důchodovém spoření ukládá penzijní společnosti vyhovět budoucímu účastníkovi v jeho volbě. Zájemce o důchodové spoření by se měl dále seznámit jednak s *důchodovým doporučením*, tj. uveřejněnou informací penzijní společnosti týkající se důchodových fondů a strategie spoření (k náležitostem důchodového doporuče-

ní viz §§ 88 a 89 zákona o důchodovém spoření), jednak se *základními informacemi* o důchodovém spoření a o důchodových fondech penzijní společnosti, s níž hodlá uzavřít smlouvu o důchodovém spoření; tyto informace jsou obsaženy především v dokumentu „sdělení klíčových informací pro účastníky“, který je každá penzijní společnost povinna zveřejnit (podrobnosti o tomto dokumentu stanoví nařízení vlády č. 361/2012 Sb., o sdělení klíčových informací pro účastníky doplňkového penzijního spoření a důchodového spoření), a dále ve *statutu* každého důchodového fondu (ke statutu důchodového fondu srov. § 45 zákona o důchodovém spoření a vyhlášku č. 57/2012 Sb., o minimálních náležitostech statutu účastnického fondu a statutu důchodového fondu). K jednání ve vztahu k zájemci o důchodové spoření srov. dále *pravidla jednání s účastníky* (která se podle § 78 zákona o důchodovém spoření vztahují i na zájemce o důchodové spoření); obecnou povinností penzijní společnosti je jednat kvalifikovaně, čestně a spravedlivě a v nejlepším zájmu účastníků a zájemců o důchodové spoření.

Smlouva o důchodovém spoření, kterou uzavřela osoba způsobilá být účastníkem důchodového spoření, musí být *zaregistrována Centrálním registrem smluv*. Tento registr je informačním systémem veřejné správy a jeho správcem je Specializovaný finanční úřad. Účast na důchodovém spoření vzniká až registrací první smlouvy o důchodovém spoření. Žádost o registraci podává penzijní společnost.

V řízení o registraci smlouvy o důchodovém pojištění platí některé specifické zásady. Správce Centrálního registru smluv účastníky řízení o jeho zahájení neuvědomuje a není povinen je vyzývat k vyjádření se k podkladům rozhodnutí. Správce Centrálního registru smluv rozhodnutím zaregistruje smlouvu o důchodovém spoření, pokud osoba, která tuto smlouvu uzavřela, splňuje stanovené podmínky být účastníkem důchodového spoření a není účastníkem důchodového spoření na základě registrace jiné smlouvy o důchodovém spoření (s výjimkou případů, kdy účastník uzavřel další smlouvu s jinou penzijní společností při převodu prostředků důchodového spoření k této jiné penzijní společnosti, srov. § 9 odst. 5 a § 12 zákona o důchodovém spoření). Správce Centrálního registru smluv v řízení o registraci smlouvy o důchodovém spoření nepřezkoumává platnost této smlouvy. Proti rozhodnutí, kterým byla smlouva o důchodovém spoření zaregistrována, se nelze odvolat (odvolání je tedy přípustné pouze proti rozhodnutí, kterým smlouva registrována nebyla). Smlouva o důchodovém spoření je zaregistrována s účinností *k prvnímu dni* kalendářního měsíce následujícího po kalendářním měsíci, ve kterém rozhodnutí, kterým byla tato smlouva zaregistrována, nabylo právní moci (rozhodnutí v tomto případě tedy nabývá právní moci podle § 73 odst. 1 správního řádu oznámením).

Účastníkem důchodového spoření se osoba stává dobrovolně, avšak pokud se osoba již stane účastníkem důchodového spoření⁴⁾, *nemůže ze systému důchodového*

---

⁴⁾ Od smlouvy o důchodovém spoření lze odstoupit, vypovědět ji nebo uzavřít dohodu o jejím skončení jen před jejím zaregistrováním v Centrálním registru smluv (srov. § 4 odst. 6 zákona o důchodovém spoření); penzijní společnost je povinna tuto skutečnost neprodleně oznámit správci Centrálního registru smluv.

spoření vystoupit. To znamená, že účastník ani penzijní společnost nemůže smlouvu o důchodovém spoření, která byla již zaregistrována v Centrálním registru smluv, vypovědět, uzavřít dohodu o jejím skončení nebo od smlouvy odstoupit (srov. § 4 odst. 5 zákona o důchodovém spoření); jedinou výjimkou je výpověď účastníka nebo uzavření dohody o skončení smlouvy za účelem převodu prostředků účastníka k jiné penzijní společnosti podle § 12 zákona o důchodovém spoření. Účastník musí tedy v tomto systému zůstat nejméně do přiznání starobního důchodu ze základního důchodového pojištění. Pokud nebude starobní důchod přiznán, nelze čerpat prostředky z důchodového spoření; to platí i v případě, že účastník již dovršil důchodový věk, ale nesplňuje podmínku potřebné doby pojištění. Účast v důchodovém spoření nelze ani přerušit.

Účastník může podle § 12 zákona o důchodovém spoření *převést* své prostředky k jiné penzijní společnosti; toto převedení je možné v případě, že účastník dosavadní smlouvu o důchodovém spoření vypověděl nebo uzavřel s penzijní společností dohodu o skončení smlouvy o důchodovém spoření a uzavřel další smlouvu o důchodovém spoření s jinou penzijní společností. Také tato další smlouva o důchodovém spoření musí být zaregistrována v Centrálním registru smluv a platnost dosavadní smlouvy končí až dnem zaregistrování další smlouvy o důchodovém spoření.

Účast na důchodovém spoření *zaniká* úmrtím účastníka (popřípadě prohlášením za mrtvého) nebo *dnem registrace pojistné smlouvy o pojištění důchodu* uzavřené mezi účastníkem a pojišťovnou v Centrálním registru smluv. Účastník důchodového spoření může pojistnou smlouvu o pojištění důchodu uzavřít, pokud mu je přiznán starobní důchod podle zákona o důchodovém pojištění (může se přitom jednat i o předčasný starobní důchod). Kdy účastník důchodového spoření, jemuž byl přiznán starobní důchod, uzavře tuto pojistnou smlouvu, záleží jen na něm (účastník důchodového spoření, který již pobírá starobní důchod přiznaný podle zákona o důchodovém pojištění a dále pracuje, nemusí tedy ukončovat svou další výdělečnou činnost, aby mohl uzavřít pojistnou smlouvu s pojišťovnou).

3.3 Pojistné na důchodové spoření

Účastník na své důchodové spoření *příspěvá* tak, že platí pojistné na důchodové spoření *podle zákona č. 397/2012 Sb., o pojistném na důchodové spoření*. Platba tohoto pojistného je *povinná* pro každého účastníka důchodového spoření. Pojistné na důchodové spoření představuje *samostatný odvod* se specifickým režimem.

Pojistné na důchodové spoření se vypočítává jako součin základu pojistného na důchodové spoření a sazby pojistného na důchodové spoření. Pojistným obdobím je kalendářní rok. *Sazba pojistného* na důchodové spoření činí 5 % (tato sazba se skládá ze tří procentních bodů, o které je snížena sazba pojistného na důchodové pojištění podle zákona o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti u zaměstnanců a u osob samostatně výdělečně činných, a ze dvou procentních bodů, které účastník důchodového spoření přidává povinně navíc, tj. ze „svého“). *Základem pojistného* na důchodové spoření je součet dílčího

základu pojistného ze závislé činnosti a dílčího základu pojistného ze samostatné výdělečné činnosti. Dílčím základem pojistného ze závislé činnosti je součet vyměřovacích základů zaměstnance pro pojistné na důchodové pojištění za rozhodné období. Dílčím základem pojistného ze samostatné výdělečné činnosti je vyměřovací základ osoby samostatně výdělečně činné pro pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. V případě, že je základ pojistného vyšší než maximální základ pojistného na důchodové spoření, sníží se základ pojistného na tento maximální základ; maximálním základem pojistného na důchodové spoření je částka stanovená jako maximální vyměřovací základ zaměstnance pro placení pojistného na důchodové pojištění (v roce 2013 částka 1 242 432 Kč).

Nemá-li poplatník pojistného na důchodové spoření základ pojistného (například poplatník není vůbec zaměstnán nebo samostatně výdělečně činný nebo zaměstnanec nemá vyměřovací základ pro pojistné na sociální zabezpečení, protože v kalendářním měsíci mu nebyl zúčtován žádný započitatelný příjem), pojistné na důchodové spoření neplatí. To znamená, že není-li účastník důchodového spoření účasten důchodového pojištění a nemá tudíž ani vyměřovací základ pro pojistné na důchodové pojištění, neplatí pojistné ani jiné příspěvky na své důchodové spoření; přitom nemůže začít platit pojistné či příspěvky ani dobrovolně ve zvolené výši. Pojistné na důchodové spoření začne platit, jakmile opět bude mít vyměřovací základ pro pojistné na důchodové pojištění. Poplatník pojistného na důchodové spoření si nemůže nijak základ pojistného zvýšit ani snížit a placení pojistného na důchodové spoření nemůže účastník důchodového spoření rovněž přerušit. Za poplatníka rovněž nemůže plátce pojistného na důchodové spoření (tj. zaměstnavatel poplatníka pojistného) platit plně nebo zčásti pojistné na důchodové spoření. Má-li účastník více zaměstnání nebo jde o souběh zaměstnání a samostatné výdělečné činnosti, platí se pojistné na důchodové spoření samostatně ze všech těchto činností a v každé činnosti se stanoví pojistný základ.

Poplatníkem pojistného na důchodové spoření je účastník důchodového spoření. *Plátcem pojistného* je plátce daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti a z funkčních požitků, pokud je podle zákona o daních z příjmů povinen vybírat nebo srážet daň z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti a z funkčních požitků poplatníkovi, který je zároveň poplatníkem pojistného na důchodové spoření (za zaměstnance tedy pojistné na důchodové spoření odvádí jeho zaměstnavatel jako plátce pojistného na důchodové spoření). Plátce pojistného na důchodové spoření musí být registrován u správce pojistného. Plátce pojistného je registrován k pojistnému na důchodové spoření, pokud je registrován jako plátce daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti a z funkčních požitků; plátcova pokladna pro pojistné na důchodové spoření je registrována k pojistnému, pokud je registrována jako plátcova pokladna pro daň z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti a z funkčních požitků. Osoby samostatně výdělečně činné odvádějí pojistné na důchodové spoření podle pojistného přiznání za kalendářní rok; zálohy v průběhu kalendářního roku mohou platit dobrovolně (nejvýše však 100 000 Kč).

Zaměstnanec pojistné přiznání nepodává, pokud za něj pojistné odvedl výhradně jeho zaměstnavatel (jeho zaměstnavatelé).

Správu pojistného na důchodové spoření vykonávají orgány Finanční správy České republiky (tj. finanční úřady; pojistné na důchodové spoření se tedy neodvádí spolu s pojistným na sociální zabezpečení, které vybírají okresní správy sociálního zabezpečení). Při správě pojistného na důchodové spoření se postupuje podle *daňového řádu*. Správce pojistného na důchodové spoření převádí výnos tohoto pojistného na účet důchodového spoření a současně informuje penzijní společnost o tom, jaká část výnosu pojistného připadá na jednotlivé poplatníky pojistného na důchodové spoření.

Plátce pojistného (zaměstnavatel) odvádí pojistné na důchodové spoření připadající na poplatníka prostřednictvím měsíčních *záloh na pojistné*. Plátce pojistného srazí poplatníkovi zálohu na pojistné v termínu, ve kterém se sráží záloha na daň z příjmů ze závislé činnosti a z funkčních požitků, a to obdobným způsobem jako tuto zálohu na daň. Plátce pojistného na důchodové spoření je povinen elektronicky podat hlášení k záloze na pojistné podle jednotlivých poplatníků a za plátce pojistného celkem. S hlášením je spojena povinnost odvést zálohu na pojistné. Pokud jde o vyúčtování a splatnost pojistného, je plátce pojistného povinen elektronicky podat vyúčtování pojistného na důchodové spoření podle jednotlivých poplatníků a za plátce pojistného celkem. Pojistné odváděné plátcem pojistného je splatné ve lhůtách splatnosti záloh na toto pojistné.

Poplatník pojistného (zaměstnanec) je povinen *písemně oznámit* plátcí pojistného na důchodové spoření (tj. svému zaměstnavateli) den, kdy se stal účastníkem důchodového spoření, a to tak, aby plátce pojistného mohl tuto skutečnost zohlednit při srážce pojistného (srov. § 29 zákona o pojistném na důchodové spoření). Poruší-li poplatník tuto povinnost a v důsledku toho není plátcem pojistného sraženo a odvedeno pojistné na důchodové spoření ve správné výši, vzniká poplatníkovi pojistného (nikoliv tedy plátcí pojistného, je-li jím zaměstnavatel) povinnost uhradit správci pojistného takto neodvedené pojistné namísto plátce pojistného, a to spolu s *přirážkou k pojistnému* ve výši 10 % z neodvedeného pojistného. Přirážka k pojistnému je příslušenstvím pojistného a neodvádí se na účet penzijní společnosti (je příjmem státního rozpočtu). Plátce pojistného je povinen oznámit správci pojistného, že poplatník porušil uloženou povinnost; v tomto případě (jakož i v případě, že poplatník sám oznámí porušení své povinnosti) činí sazba přirážky jen 5 %.

3.4 Nároky z důchodového spoření

Prostředky účastníka důchodového spoření lze podle § 13 zákona o důchodovém spoření použít pouze na

- úhradu *jednorázového pojistného na pojištění důchodu*,
- úhradu 60 % prostředků účastníka do státního rozpočtu,
- úhradu prostředků účastníka v souvislosti s převodem důchodových práv do důchodového systému EU.

Pravidlem bude úhrada jednorázového pojistného na pojištění důchodu; ostatní dva způsoby použití budou v praxi jen okrajové. Účastníku důchodového spoření vzniká dnem, od kterého je mu přiznán starobní důchod z důchodového pojištění, nárok na převedení jeho prostředků jako úhrady jednorázového pojistného na pojištění důchodu na základě zaregistrované pojistné smlouvy o pojištění důchodu. Na základě této smlouvy pak účastníku vzniká právo na zvolený druh starobního důchodu z důchodového spoření. Důchody vyplácí pojišťovna, se kterou účastník důchodového spoření uzavřel pojistnou smlouvu o pojištění důchodu, nikoliv penzijní společnost, s níž účastník uzavřel smlouvu o důchodovém spoření. Nasporené prostředky se promítají do zvoleného starobního důchodu a nelze je vybrat najednou (jednorázová dávka tedy v důchodovém spoření není možná).

Účastník důchodového spoření, jemuž byl přiznán starobní důchod z důchodového pojištění, může uzavřít *pojistnou smlouvu o pojištění důchodu s pojišťovnou*, která je podle zákona o pojišťovnictví oprávněna provozovat na území České republiky životní pojištění podle pojistného odvětví zahrnujícího pojištění týkající se délky lidského života. Součástí této pojistné smlouvy jsou pojistné podmínky, které obsahují též pravidla pro výpočet důchodu (včetně úmrtnostních tabulek, které pojišťovna použije pro výpočet důchodu). Způsob výpočtu důchodu bude tedy záviset na těchto pojistných podmínkách pojišťovny, kterou si účastník vybral. Účastník si může zvolit pojišťovnu podle svého výběru. Pojišťovna nesmí odmítnout uzavřít pojistnou smlouvu o pojištění důchodu s účastníkem, kterému vznikl nárok na úhradu jednorázového pojistného na pojištění důchodu. Pojišťovna je povinna uveřejnit na svých internetových stránkách aktuální nabídku pojištění důchodu, jejíž součástí je vzorec pro výpočet důchodu s vysvětlením parametrů vstupujících do tohoto výpočtu.

Prostředky účastníka lze však převést pouze na *jednu* pojistnou smlouvu o pojištění důchodu. Smlouva o pojištění důchodu musí být *zaregistrována v Centrálním registru smluv*; žádost o registraci podává pojišťovna neprodleně po uzavření této smlouvy. Správce Centrálního registru smluv rozhodnutím zaregistruje pojistnou smlouvu o pojištění důchodu, pokud účastníkovi důchodového spoření byl přiznán starobní důchod a účastník není pojištěn na základě registrace jiné pojistné smlouvy o pojištění důchodu. I zde platí, že proti rozhodnutí, kterým byla pojistná smlouva o pojištění důchodu zaregistrována, se nelze odvolat; pojistná smlouva o pojištění důchodu je zaregistrována s účinností k poslednímu dni kalendářního měsíce, ve kterém rozhodnutí nabylo právní moci.

Na základě této smlouvy budou pojišťovně penzijní společnosti převedeny prostředky účastníka jako úhrada jednorázového pojistného na pojištění důchodu, a to nejpozději do 10 pracovních dnů ode dne zaregistrování pojistné smlouvy o pojištění důchodu v Centrálním registru smluv.

- Z pojistné smlouvy o pojištění důchodu vzniká *nárok na důchod*, a to na
- doživotní starobní důchod,
  - doživotní starobní důchod se sjednanou výplatou pozůstalostního důchodu po dobu 3 let,
  - starobní důchod na dobu 20 let,
  - sirotčí důchod na dobu 5 let.

Důchod je vyplácen v *pravidelných měsíčních peněžitých splátkách* doživotně nebo po stanovenou dobu. Důchod vyplácí pojišťovna ve lhůtách a způsobem stanoveným v pojistné smlouvě o pojištění důchodu a pojistných podmínkách nebo dohodnutých s příjemcem důchodu. Pouze pokud by součet pravidelných měsíčních splátek nepřesáhl za kalendářní rok 1 000 Kč, vyplatí se důchod jednorázově. *Výše důchodu* závisí na objemu peněžních prostředků účastníka důchodového spoření, věku účastníka a zvoleném druhu starobního důchodu; je logické, že čím větší je objem prostředků účastníka důchodového spoření, tím vyšší také bude jeho důchod. Tyto prostředky účastníka se skládají z prostředků, které do důchodového spoření ve prospěch účastníků vkládá stát, z prostředků, které vkládá účastník, a z prostředků získaných investováním. Prostředky, které vkládá stát i účastník, jsou do důchodového spoření vkládány formou pojistného na důchodové spoření.

Výši důchodu z důchodového spoření zákon o důchodovém spoření nijak konkrétně neupravuje a ponechává tuto otázku plně na pojistné smlouvě o pojištění důchodu, která podle § 17 odst. 5 zákona o důchodovém spoření musí obsahovat také „pravidla pro výpočet důchodu a úmrtnostní tabulky použité pojišťovnou pro výpočet důchodu“ (jedná se o pojistný produkt pojišťovny, která bude výši důchodu stanovovat podle svých pravidel vycházejících z pojistněmatematických metod); výše důchodu tak závisí především na těchto třech obecných kritériích (tj. na objemu peněžních prostředků, věku účastníka a druhu důchodu). Účastník důchodového spoření si přitom může vybrat jen jeden druh důchodu.

Nárok na *doživotní starobní důchod* má pouze účastník důchodového spoření (pokud se účastník nedožije věku použitého v úmrtnostních tabulkách, tak „prodělá“; pokud zemře později, tak „vydělá“). Prostředky účastníka v případě tohoto důchodu nejsou předmětem dědictví.

Nárok na *doživotní starobní důchod se sjednanou výplatou pozůstalostního důchodu* po dobu 3 let má účastník a po dobu 3 let po jeho smrti osoba určená v pojistné smlouvě o pojištění důchodu. Takto lze určit jen jednu osobu, avšak účastník má právo tuto osobu změnit; postačí přitom písemné oznámení pojišťovně (změna je účinná dnem doručení tohoto oznámení pojišťovně). Pozůstalostní důchod se vyplácí v té výši, v jaké byl účastníkovi vyplácen starobní důchod.

Nárok na *starobní důchod na dobu 20 let* má pouze účastník po tuto dobu. Pokud účastník zemře dříve, stává se kapitálová hodnota pojištění předmětem dědictví. Pokud účastník zemře později, zaniká nárok na tento důchod uplynutím doby 20 let ode dne zahájení výplaty tohoto důchodu.

Nárok na *sirotčí důchod na dobu 5 let* má nezletilá osoba, tj. osoba, která k datu úmrtí účastníka důchodového spoření za trvání smlouvy o důchodovém spoření nedosáhla věku 18 let, pokud je dědicem po účastníku. Prostředky účastníka odpovídající dědickému podílu nezletilé osoby se použijí na úhradu jednorázového pojistného na úhradu sirotčího důchodu; za nezletilou osobu uzavírá pojistnou smlouvu o pojištění sirotčího důchodu její zákonný zástupce nebo soudem ustanovený opatrovník.

V případě, že za trvání smlouvy o důchodovém spoření *zemře účastník* důchodového spoření (jedná se o situaci, kdy není ještě zaregistrována pojistná smlouva

o pojištění důchodu), rozlišují se u dědiců starších 18 let dvě situace. Je-li dědicem osoba, která je ke dni úmrtí účastníka důchodového spoření sama účastníkem důchodového spoření nebo se tímto účastníkem stane nejpozději ke dni nabytí právní moci rozhodnutí soudu o dědictví, převede penzijní společnost prostředky zemřelého účastníka ve výši odpovídající dědickému podílu na účet dědice u penzijní společnosti, u níž má dědic sjednáno důchodové spoření. Je-li dědicem osoba, která není ke dni úmrtí účastníka důchodového spoření sama účastníkem důchodového spoření a ani se účastníkem důchodového spoření nestane do dne nabytí právní moci rozhodnutí soudu o dědictví, vyplatí penzijní společnost prostředky účastníka odpovídající dědickému podílu tomuto dědici. Z uvedeného je zřejmé, že prostředky účastníka „nepropadají“ v případě jeho úmrtí a stávají se součástí vypořádání dědictví po účastníku důchodového spoření.

Vzhledem k tomu, že část prostředků z pojistného na důchodové pojištění (3 %) nebude odváděna do státního rozpočtu, bude účastníku důchodového spoření *snížen jeho starobní důchod z důchodového pojištění*, a to tak, že místo sazby 1,5 % výpočtového základu za každý rok doby pojištění se bude účastníkovi důchodového spoření vypočítávat důchod sazbou 1,2 % výpočtového základu za každý rok doby pojištění, která se kryje s účastí na důchodovém spoření. Toto snížení je však jen za dobu důchodového pojištění získanou do vzniku nároku na starobní důchod.

3.5 Důchodové fondy penzijní společnosti

Každá penzijní společnost, která provozuje důchodové spoření, vytváří a obhospodařuje *čtyři důchodové fondy*; důchodový fond je souborem majetku, který náleží všem účastníkům, a to v poměru podle počtu důchodových jednotek (důchodová jednotka představuje nejmenší podíl na majetku v důchodovém fondu, srov. §§ 72 a 73 zákona o důchodovém spoření). Důchodový fond nemá právní subjektivitu. Účastník si u penzijní společnosti může vybrat, zda své prostředky bude umisťovat do důchodového fondu státních dluhopisů, konzervativního důchodového fondu, vyváženého důchodového fondu a dynamického důchodového fondu; tím účastník určuje *strategii důchodového spoření*.

Důchodové fondy se od sebe liší pravidly investování stanovenými zákonem; zatímco důchodový fond státních dluhopisů může prostředky investovat jen do stanovených dluhopisů a jiných obdobných nástrojů peněžního trhu, dynamický důchodový fond může např. až 80 % hodnoty svého majetku investovat do akcií nebo obdobných cenných papírů. Každý důchodový fond musí mít svůj *statut*, který obsahuje ve srozumitelné formě především informace o způsobu investování důchodového fondu (k náležitostem statutu srov. vyhlášku č. 57/2012 Sb., o minimálních náležitostech statutu účastnického fondu a statutu důchodového fondu).

Majetek v důchodovém fondu eviduje *depozitář*; depozitář dále kontroluje pohyb veškerého majetku v důchodovém fondu včetně peněžních prostředků důchodového fondu a provádí pokyny penzijní společnosti (popřípadě jiné osoby, která obhospodařuje majetek v důchodovém fondu), pokud nejsou v rozporu se zákonem o důchodovém spoření, statutem důchodového fondu a depozitářskou

smlouvou. Depozitář má úlohu evidenční, kontrolní a prováděcí. Depozitář nesmí provést pokyn penzijní společnosti, který není v souladu se zákonem o důchodovém spoření, statutem důchodového fondu nebo depozitářskou smlouvou; v tomto případě je depozitář povinen tuto skutečnost oznámit České národní bance. Depozitářem může být pouze *banka* se sídlem na území České republiky nebo zahraniční banka, která má pobočku umístěnou na území České republiky, které mají v bankovní licenci povolenou činnost depozitáře. Všechny fondy obhospodařované jednou penzijní společností musí mít stejného depozitáře.

Účastník může své prostředky *převádět* z jednoho důchodového fondu do jiného nebo může své prostředky umístit i ve více důchodových fondech téže penzijní společnosti. Penzijní společnost je povinna účastníkovi nabídnout strategii spoření v závislosti na jeho věku, kdy se rozložení prostředků účastníka v jednotlivých důchodových fondech mění podle konkrétního věku účastníka; tato povinnost penzijní společnosti vzniká 10 let před dosažením důchodového věku účastníka (účastník však může tuto nabídku písemně odmítnout). Tuto strategii důchodového spoření upravuje § 11 zákona o důchodovém spoření. Změna strategie spoření spočívající ve změně důchodového fondu je bezplatná, je-li provedena jednou za kalendářní rok; jinak penzijní společnost má nárok na jednorázový poplatek za změnu strategie spoření, který činí nejvýše 500 Kč.

Za obhospodařování prostředků účastníka důchodového spoření budou účastníci platit penzijní společnosti stanovené *úplaty* (zákon o důchodovém spoření stanoví v tomto směru příslušné sazby a limity, srov. § 32). Rozlišuje se přitom úplata za *obhospodařování* majetku v důchodových fondech, která náleží vždy, a úplata za *zhodnocení* majetku v důchodových fondech (s výjimkou důchodového fondu státních dluhopisů), která náleží pouze v případě, že důchodový fond dosáhl stanovené výše zhodnocení majetku (tím je penzijní společnost zainteresována na dosahování zisků z obhospodařovaného majetku). Ve stanovených případech (srov. § 33 zákona o důchodovém spoření) má penzijní společnost nárok na *jednorázové poplatky*; výše těchto poplatků je však zákonem limitována (nejvyšší poplatek může činit 800 Kč). Poplatky se platí zejména v případě převodu prostředků účastníka k jiné penzijní společnosti a v případě změny strategie spoření.

Penzijní společnost vede pro každého účastníka důchodového spoření *osobní důchodový účet*, na kterém eviduje prostředky účastníka a důchodové jednotky účastníka (důchodová jednotka představuje podíl účastníka na majetku v důchodovém fondu) v jednotlivých důchodových fondech. Příslušné údaje o svých prostředcích účastník získává především z *výpisu důchodového spoření*; účastník má nárok na zaslání tohoto výpisu jednou za kalendářní rok bezplatně.

4. Doplnkové penzijní spoření

4.1 Charakteristika doplňkového penzijního spoření

Doplňkové penzijní spoření je v zákoně č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření, definováno jako shromažďování a umísťování prostředků účastníka,

příspěvků placených za účastníka jeho zaměstnavatelem a státních příspěvků do účastnických fondů obhospodařovaných penzijní společností a vyplácení dávek. Obecně se dá konstatovat, že doplňkové penzijní spoření vychází z pojetí dosavadního penzijního připojištění se státním příspěvkem, které fakticky od roku 2013 nahrazuje, neboť po 30. listopadu 2012 již není možné uzavřít smlouvu o penzijním připojištění.

4.2 Účast na doplňkovém penzijním spoření

Účastníkem doplňkového penzijního spoření může být osoba *starší 18 let*, která uzavřela s penzijní společností písemnou *smlouvu o doplňkovém penzijním spoření*. Horní věkový limit pro uzavření smlouvy o doplňkovém penzijním spoření stanoven není. Smlouvu o doplňkovém penzijním spoření nemůže uzavřít účastník penzijního připojištění se státním příspěvkem. S jednou penzijní společností může účastník uzavřít pouze jednu smlouvu o doplňkovém penzijním spoření. Další smlouvu o doplňkovém penzijním spoření před zánikem doplňkového penzijního spoření z jiné smlouvy o doplňkovém penzijním spoření lze uzavřít, jen pokud účastníkovi již byla zahájena výplata dávky nebo účastník přerušil placení příspěvků účastníka, jestliže před přerušením platil příspěvky po stanovenou dobu (nejméně 36 kalendářních měsíců před přerušením nebo nejméně 12 kalendářních měsíců po sobě jdoucích od posledního přerušení placení příspěvků u téže penzijní společnosti).

Smlouvou o doplňkovém penzijním spoření se penzijní společnost zavazuje *shromažďovat a obhospodařovat prostředky účastníka* v účastnickém fondu nebo ve více účastnických fondech podle sjednané strategie spoření a vyplácet dávky; účastník se zavazuje *platit příspěvky* účastníka za podmínek, ve výši a způsobem stanovených zákonem o doplňkovém penzijním spoření a smlouvou. Ve smlouvě účastník *určuje strategii spoření*, tj. určuje účastnický fond nebo fondy. Ve smlouvě může účastník *pro případ své smrti* určit jednu nebo více fyzických osob, kterým vznikne nárok na jednorázové vyrovnání nebo odbytné (účastník může přitom tyto osoby měnit, a to na základě písemného oznámení penzijní společnosti); pokud účastník určí více osob, určí zároveň jejich podíly na těchto dávkách (pokud neurčí tyto podíly, má každá osoba stejný podíl).

Účast na doplňkovém penzijním spoření je *dobrovolná*; účastník též může kdykoliv své doplňkové penzijní spoření ukončit. Doplňkového penzijního spoření se může účastnit i osoba, která není účastna důchodového pojištění nebo není výdělečně činná (například student nebo žena pečující o dítě). Doplňkového penzijního spoření se může účastnit i osoba, která je již účastna důchodového spoření; doplňkové penzijní spoření může být přitom uzavřeno u jiné penzijní společnosti, než u které má osoba uzavřeno důchodové spoření.

Doplňkové penzijní spoření může *zaniknout* jen v případech stanovených v zákoně o doplňkovém penzijním spoření (srov. § 8). Doplňkové penzijní spoření může především zanknout *výpovědí*. Vypověď doplňkové penzijní spoření může účastník i penzijní společnost; penzijní společnost je však v možnosti

výpovědi značně omezena (srov. § 7). Účastník (pokud není již poživatel dávky) může toto spoření *kdykoliv* písemně vypovědět, a to i bez udání důvodu (srov. § 6). Smlouva o doplňkovém penzijním spoření může stanovit výpovědní dobu, která však nesmí být delší než 1 kalendářní měsíc (výpovědní doba začíná běžet prvním dnem kalendářního měsíce bezprostředně následujícím po doručení výpovědi penzijní společnosti); je-li stanovena výpovědní doba, zaniká doplňkové penzijní spoření uplynutím výpovědní doby. Doplňkové penzijní spoření dále zaniká písemnou dohodou, ukončením výplaty starobní nebo invalidní penze na určenou dobu (ze všech prostředků účastníka), výplatou jednorázového vyrovnání (ze všech prostředků účastníka), úhradou jednorázového pojistného pro doživotní penzi nebo pro penzi na přesně stanovenou dobu s přesně stanovenou výší důchodu (ze všech prostředků účastníka) a úmrtím účastníka.

Účastník má právo na ukončení doplňkového penzijního spoření u dosavadní penzijní společnosti a na *převedení prostředků* k jiné penzijní společnosti, pokud dosavadní spoření zaniklo na základě výpovědi nebo dohody (srov. § 27 zákona o doplňkovém penzijním spoření). Při tomto převodu prostředků se účastníkovi započítává dosavadní spořicí doba. Penzijní společnost je povinna převést prostředky účastníka na základě jeho žádosti nejpozději do jednoho měsíce ode dne zániku dosavadního doplňkového penzijního spoření; k žádosti o převod prostředků je účastník povinen doložit souhlas penzijní společnosti, ke které mají být prostředky účastníka převedeny.

4.3 Příspěvky na doplňkové penzijní spoření

Účastník doplňkového penzijního spoření je povinen platit na své spoření penzijní společnosti příspěvky. Výše příspěvku účastníka se stanoví na *kalendářní měsíc* a platí se do konce tohoto měsíce nebo na delší období dopředu (v tomto případě musí být příspěvek účastníka zaplacen do konce prvního kalendářního měsíce tohoto období). Výši příspěvku určuje účastník; výše příspěvku účastníka nesmí být nižší než 100 Kč, přičemž výše maximálního příspěvku není omezena. Účastník má právo *změnit* výši svého příspěvku; změna však není možná zpětně. Zákon o doplňkovém penzijním spoření nepřipouští platit příspěvky současně u více penzijních společností, neboť každý účastník má nárok jen na jeden státní příspěvek.

Účastník je oprávněn *odložit placení* příspěvků účastníka za podmínek stanovených zákonem o doplňkovém penzijním spoření a ve smlouvě o doplňkovém penzijním spoření, která musí stanovit též maximální možnou dobu odkladu placení příspěvků účastníka. Odklad placení příspěvku musí účastník oznámit penzijní společnosti a uvést délku doby odkladu, která započne běžet dnem uvedeným v oznámení, nejdříve však prvním dnem kalendářního měsíce následujícího po dni doručení tohoto oznámení penzijní společnosti; doba odkladu placení příspěvku účastníka, za kterou účastník doplatil své příspěvky, se započítává do spořicí doby. Účastník je dále oprávněn *přerušit* placení příspěvku účastníka na doplňkové penzijní spoření. Placení příspěvku účastníka se přerušuje dnem, který

účastník uvedl v písemném oznámení o přerušení placení příspěvku účastníka, nejdříve však prvním dnem kalendářního měsíce následujícího po dni doručení tohoto oznámení penzijní společnosti; doba přerušení placení příspěvku účastníka se nezapočítává do spořicí doby.

Stát (Ministerstvo financí) poskytuje ze státního rozpočtu ve prospěch účastníků *státní příspěvky*. Penzijní společnost je povinna evidovat státní příspěvky poskytnuté ve prospěch jednotlivých účastníků. Výše státních příspěvků je odstupňována podle výše příspěvku účastníka, přitom se zohledňuje příspěvek účastníka *od 300 Kč do částky 1 000 Kč za kalendářní měsíc*.

Je-li výše měsíčního příspěvku účastníka

- 300 Kč až 999 Kč, činí výše měsíčního státního příspěvku 90 Kč a 20 % z částky přesahující 300 Kč,
- 1 000 Kč a více, činí výše státního příspěvku částku 230 Kč.

Státní příspěvek náleží jen tehdy, byl-li příspěvek účastníka zaplacen za kalendářní měsíc *včas*, tj. do konce kalendářního měsíce musí být připsán na účet penzijní společnosti u její banky. V případě opožděného placení nebo přerušení placení příspěvků státní příspěvek nenáleží.

Nárok na státní příspěvek však má jen ten účastník doplňkového penzijního spoření, který má trvalý pobyt na území České republiky nebo bydliště na území členského státu EU a dále je účasten důchodového pojištění podle tuzemských právních předpisů nebo poživatелеm důchodu z tohoto důchodového pojištění anebo je účasten veřejného zdravotního pojištění v České republice.

Za účastníka doplňkového penzijního spoření může platit příspěvek účastníka nebo jeho část *zaměstnavatel*, pokud s tím účastník souhlasí. V případě, že zaměstnavatel platí za zaměstnance příspěvek nebo jeho část, neposkytuje se státní příspěvek na tu částku, kterou platí zaměstnavatel; pro nárok na státní příspěvek se tedy od příspěvku účastníků odečítá částka placená zaměstnavatelem. Pokud by zaměstnavatel platil celý příspěvek za zaměstnance, státní příspěvek nenáleží.

4.4 Nároky z doplňkového penzijního spoření

Prostředky účastníka doplňkového penzijního spoření lze použít pouze na výplatu těchto *dávek*:

- starobní penze na určenou dobu,
- invalidní penze na určenou dobu,
- jednorázové vyrovnání,
- odbytné,
- úhrada jednorázového pojistného pro doživotní penzi,
- úhrada jednorázového pojistného pro penzi na přesně stanovenou dobu s přesně stanovenou výší důchodu.

Výplata dávek doplňkového penzijního spoření je rozdělena. Starobní a invalidní penze na určenou dobu, jednorázové vyrovnání a odbytné vyplácí *penzijní společnost* a doživotní penzi a penzi na přesně stanovenou dobu s přesně stanovenou výší důchodu vyplácí *pojišťovna*.

Podmínkou vzniku nároku na *starobní penzi na určenou dobu* je, aby účastník dosáhl věku, který je o pět let nižší než důchodový věk stanovený podle § 32 zákona o důchodovém pojištění (u žen se přitom pro tento účel důchodový věk určuje bez zřetele na počet vychovaných dětí, tj. postupuje se stejně jako u mužů stejného data narození); další podmínkou je trvání spořicí doby aspoň 60 kalendářních měsíců (smlouva o doplňkovém penzijním spoření však může stanovit delší spořicí dobu, která přitom nesmí přesáhnout 120 kalendářních měsíců). Starobní penze na určenou dobu se vyplácí buď ve splátkách v určené výši, nebo v určeném počtu splátek, a to do vyčerpání prostředků účastníka; vyplácí se pravidelně aspoň čtyřikrát za kalendářní rok, pokud výše splátky činí minimálně 500 Kč (jinak může penzijní společnost snížit počet splátek na jednu ročně). V žádosti o výplatu starobní penze na určenou dobu účastník určí dobu nebo výši splátek, a to tak, aby předpokládaná doba výplaty trvala nejméně 3 roky. Účastník je oprávněn požádat o pozastavení výplaty penze (i opakovaně), a to na dobu nejméně 3 měsíců (penzijní společnost může žádost o pozastavení podmínit zaplacením poplatku; výše poplatku není v zákoně přesně stanovena, musí být určena tak, aby odrazela účelně vynaložené náklady spojené s provedením žádosti).

Podmínkou vzniku nároku na *invalidní penzi na určenou dobu* je, aby účastník pobíral invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně z důchodového pojištění a aby jeho spořicí doba trvala aspoň 36 kalendářních měsíců (smlouva o doplňkovém penzijním spoření však může stanovit delší spořicí dobu, která přitom nesmí přesáhnout 60 kalendářních měsíců). Pro stanovení výše této penze a její výplatu platí obdobně pravidla uvedená u starobní penze na určenou dobu.

Podmínkou vzniku nároku na *jednorázové vyrovnání* je dosažení důchodového věku, tj. věku potřebného pro vznik nároku na starobní důchod stanoveného podle § 32 zákona o důchodovém pojištění (u žen se přitom postupuje stejně jako u mužů stejného data narození) a trvání spořicí doby v délce aspoň 60 kalendářních měsíců (smlouva o doplňkovém penzijním spoření však může stanovit delší spořicí dobu, která přitom nesmí přesáhnout 120 kalendářních měsíců). Jednorázové vyrovnání spočívá ve výplatě prostředků evidovaných ve prospěch účastníka najednou. Jednorázové vyrovnání náleží při splnění těchto podmínek *účastníkovi*; účastník přitom může zvolit i kombinaci výplaty jednorázového vyrovnání a penze na určenou dobu nebo úhrady jednorázového pojistného. Jednorázové vyrovnání náleží dále *určené osobě*, jestliže účastník zemřel po dni, ke kterému mu vznikl nárok na některou dávku doplňkového penzijního spoření s výjimkou odbytného a před jejím vyplacením, nebo pokud účastník zemřel a starobní nebo invalidní penze na určenou dobu mu již byla vyplácena; v takovém případě má určená osoba nárok na jednorázové vyrovnání ve výši odpovídající dosud nevyplacené části prostředků účastníka. Jednorázové vyrovnání se stává *předmětem dědictví*, pokud účastník zemřel a neurčil žádnou osobu.

Odbytné náleží účastníkovi v případě zániku doplňkového penzijního spoření výpovědí nebo na základě dohody, pokud spořicí doba trvala aspoň 24 kalendářních měsíců (a nedošlo k převodu prostředků účastníka k jiné penzijní společnosti). Odbytné náleží určené osobě, pokud účastník zemřel a nevznikl mu nárok na

jinou dávku doplňkového penzijního spoření; pokud účastník zemřel a neurčil žádnou osobu, stává se odbytné předmětem dědictví. Odbytné se stanoví ve výši hodnoty prostředků účastníka ke dni zániku závazků ze smlouvy o doplňkovém penzijním spoření, který byl určen dohodou, nebo ke dni doručení výpovědi, a to po odečtení poskytnutých státních příspěvků.

Podmínkou *úhrady jednorázového pojistného pro doživotní penzi* nebo *pro penzi na přesně stanovenou dobu s přesně stanovenou výší důchodu* je uzavření *pojistné smlouvy s pojišťovnou*, přičemž při sjednání doživotní penze musí být výplata stanovena v pravidelných peněžitých splátkách v neklesající výši, které musí být vypláceny doživotně aspoň čtyřikrát za kalendářní rok, a při sjednání penze na přesně stanovenou dobu s přesně stanovenou výší důchodu musí doba výplaty v dohodnuté přesně stanovené výši trvat nejméně 3 roky, popřípadě 2 roky, jsou-li splněny podmínky tzv. předdůchodu. Podmínkou vzniku nároku na tuto úhradu je dále splnění těch samých podmínek, které jsou stanoveny pro vznik nároku na starobní penzi na určenou dobu (tj. dosažení věku a trvání spořicí doby). Na základě této pojistné smlouvy splňující všechny tyto podmínky uhradí penzijní společnost na účet pojišťovny (uvedený v pojistné smlouvě) jednorázové pojistné. Před uzavřením pojistné smlouvy je pojišťovna povinna zájemci o uzavření pojistné smlouvy písemně sdělit výši penze, kterou mu v případě uzavření pojistné smlouvy garantuje z hodnoty prostředků účastníka; toto sdělení je pro pojišťovnu závazné po dobu 6 měsíců.

Pokud jsou splněny příslušné podmínky týkající se výše a způsobu čerpání starobní penze na určenou dobu anebo doživotní penze nebo penze na přesně stanovenou dobu s přesně stanovenou výší důchodu, nastávají stanovené důsledky v oblasti důchodového pojištění a zdravotního pojištění; v praxi se hovoří o tzv. *předdůchodu* – tento tzv. předdůchod však nepředstavuje zvláštní dávku, nýbrž se jedná o uvedenou penzi splňující tři podmínky. Splnění příslušných podmínek je penzijní společnost povinna oznámit účastníkovi, zdravotní pojišťovně účastníka a České správě sociálního zabezpečení; penzijní společnost je povinna oznámit nejpozději v den vyplacení první splátky starobní penze na dobu určitou den zahájení vyplácení této penze a nejpozději v den vyplacení poslední splátky den ukončení vyplácení této penze, jestliže v době započetí vyplácení této penze

- splátka této penze činí alespoň 30 % průměrné mzdy v národním hospodářství vyhlášené MPSV sdělením podle zákona o zaměstnanosti za kalendářní rok předcházející kalendářnímu roku, v němž započalo vyplácení starobní penze na určenou dobu (pro rok 2013 činí 30 % této průměrné mzdy částku 7 322,40 Kč),
- je sjednána výplata splátek v neklesající výši, měsíčně, bez možnosti výplatu přerušit nebo pozastavit a
- výplata splátek je rozvržena tak, aby skončila nejdříve dosažením důchodového věku příjemce potřebného pro vznik nároku na starobní důchod stanoveného podle § 32 zákona o důchodovém pojištění (u žen přitom platí postup uvedený výše) sníženého o tři roky.

Účastník doplňkového penzijního spoření samozřejmě nemusí žádat o přiznání starobní penze tak, aby byly splněny tyto podmínky (může v období až pěti let

před dosažením stanoveného věku požádat o přiznání starobní penze, i když tato penze bude činit například jen 15 % průměrné mzdy v národním hospodářství). Pokud však starobní penze bude splňovat uvedené tři podmínky,

- bude se doba pobírání této penze považovat až do dosažení důchodového věku za *vyločenou dobu* pro účely stanovení osobního vyměřovacího základu při výpočtu důchodu z důchodového pojištění, tj. doba pobírání této penze nerozmělní tento základ,
- bude za příjemce této penze až do dosažení věku potřebného pro vznik nároku na starobní důchod *platit pojistné na zdravotní pojištění stát*, tj. příjemce této penze bude mít ve zdravotním pojištění statut tzv. státního pojištěnce podle § 7 odst. 1 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění.

Účelem těchto tzv. předdůchodů, které je možné čerpat až pět let před dosažením důchodového věku, je překlenout situaci účastníka doplňkového penzijního spoření v tomto období, která nemusí být pro účastníka finančně příznivá např. v důsledku ztráty či změny zaměstnání. Poživatel tohoto předdůchodu přitom může být dále zaměstnán, aniž by se výplata předdůchodu zastavila. Poživatel předdůchodu rovněž může požádat o přiznání předčasného starobního důchodu.

Tyto tzv. předdůchody jsou možné pouze v systému doplňkového penzijního spoření. Účastníci dosavadního penzijního připojištění se státním příspěvkem však mají možnost přestoupit do nového systému doplňkového penzijního spoření na základě smlouvy o doplňkovém penzijním spoření s penzijní společností a na základě této smlouvy se jim jednak převedou jejich prostředky (evidované v transformovaném fondu) do účastnického fondu doplňkového penzijního spoření, jednak se do spořicí doby v doplňkovém penzijním spoření započte podle § 191 zákona o doplňkovém penzijním spoření též pojištěná doba podle zákona o penzijním připojištění; tímto způsobem tak dosavadní účastníci penzijního připojištění mohou získat nárok na tento tzv. předdůchod (v případě nedostatků potřebných prostředků mohou přitom zaplatit jednorázově vyšší příspěvek účastníka, aby byly splněny podmínky tohoto předdůchodu).

4.5 Účastnické fondy penzijní společnosti

Penzijní společnost shromažďuje peněžní prostředky, tj. příspěvky účastníků, státní příspěvky a příspěvky zaměstnavatelů, popřípadě další prostředky (tj. prostředky účastníků převedených z jiných účastnických fondů nebo z transformovaných fondů), do *účastnického fondu*. Účastnický fond v doplňkovém penzijním spoření je obdobou důchodového fondu v důchodovém spoření. Účastnický fond je souborem majetku, který náleží všem účastníkům a jiným osobám, na které přešlo právo na vyplacení prostředků účastníka, a to v poměru podle počtu penzijních jednotek. Účastník si může vybrat, zda své prostředky umístí do *povinného konzervativního fondu* (který musí každá penzijní společnost zřídit) nebo do *jiných účastnických fondů* penzijní společnosti. Povolení k vytvoření účastnického fondu uděluje Česká národní banka. Každý účastnický fond má svůj statut a svého depozitáře. Penzijní společnost vede pro každého účastníka osobní penzijní účet,

na kterém eviduje prostředky účastníka a penzijní jednotky účastníka v jednotlivých účastnických fondech; hodnota podílu účastníka v účastnickém fondu je uváděna též ve výpisu doplňkového penzijního spoření, který penzijní společnost bezplatně zasílá za kalendářní rok.

Zákon o doplňkovém penzijním spoření stanoví pravidla způsobu investování účastnických fondů (srov. § 98 až § 108); informace o způsobu investování účastnického fondu jsou obsaženy též ve statutu účastnického fondu. U prostředků účastníků doplňkového penzijního spoření není (na rozdíl od penzijního připojištění) garantováno, že hodnota těchto prostředků nemůže nominálně klesnout. Penzijní společnost má nárok na *úplatu* hrazenou z majetku v účastnickém fondu až do příslušných limitů a ve stanovených případech též na *poplatky* (srov. § 60 až § 63 zákona o důchodovém spoření).

5. Penzijní připojištění se stáním příspěvkem

Penzijní připojištění podle zákona č. 42/1994 Sb. vznikalo na základě smlouvy, kterou však bylo možno uzavřít jen do *konce listopadu 2012*. Z penzijního připojištění se poskytují tyto *dávky*: penze (starobní, invalidní, výsluhová nebo pozůstalostní; okruh penzí je sjednán ve smlouvě, přičemž vždy musí být sjednána starobní penze), jednorázové vyrovnání a odbytné.

Účastníkem penzijního připojištění je osoba, která *před 1. prosincem 2012* uzavřela písemnou smlouvu o penzijním připojištění s penzijním fondem.

Dosavadní penzijní fondy provozující penzijní připojištění se transformovaly na penzijní společnosti a prostředky účastníků penzijního připojištění jsou vyčleněny do tzv. *transformovaného fondu*. Majetek v transformovaném fondu lze použít pouze k plnění závazků souvisejících s penzijním připojištěním. Nároky účastníků penzijního připojištění se řídí dosavadními právními předpisy (tj. zákonem č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem) s úpravami vyplývajícími ze zákona o doplňkovém penzijním spoření. Účastníci dosavadního penzijního připojištění nemohou být zároveň účastníky doplňkového penzijního spoření (mohou však být účastníky důchodového spoření), avšak mohou do nového systému doplňkového penzijního spoření přestoupit; při tomto přestupu se jim započte dosavadní spořicí doba a převedou se jim naspořené prostředky do zvoleného účastnického fondu. Penzijní připojištění po roce 2012 funguje dále podle zákona o penzijním připojištění (tento zákon nebyl zrušen) a podle tohoto zákona se postupuje dále s odchylkami, které vyplývají ze zákona o doplňkovém penzijním spoření (například se jedná o novou výši státních příspěvků); klíčové zde je ustanovení § 190 odst. 2 zákona o doplňkovém penzijním spoření, podle něhož práva a povinnosti účastníka v transformovaném fondu a příjemce dávky penzijního připojištění z transformovaného fondu se řídí zákonem o penzijním připojištění, sjednaným penzijním plánem a smlouvou o penzijním připojištění s tím, že jejich nároky zůstávají zachovány. Prostředky účastníků penzijní společnost investuje v rámci pravidel stanovených zákonem o penzijním připojištění se státním příspěvkem; pro účastníky je důležité, že hodnota jimi naspořených

prostředků nemůže (nominálně) klesnout; jedná se tedy o to, že v penzijním připojištění nemůže být tzv. záporný výnos.

Výše státních příspěvků, úloha zaměstnavatele a daňové zvýhodnění jsou v penzijním připojištění stejné jako u doplňkového penzijního spoření.

6. Závěr

Důchodová reforma spočívající v rozšíření možností zajištění na stáří je z ekonomických a demografických důvodů objektivně nutná, neboť stávající systém není bez úprav v dlouhodobém výhledu finančně udržitelný. Změny v důchodových systémech provádějí všechny státy a Česká republika patří mezi poslední státy, které změny důchodového systému zavádějí. Dá se konstatovat, že klíčový princip důchodového spoření, tj. snížení sazby pojistného na důchodové pojištění o tři procentní body, je z hlediska státního rozpočtu přijatelný a snížení příjmů z tohoto pojistného zásadním způsobem neohrozí bilanci státního rozpočtu (zde se Česká republika poučila ze zahraničních zkušeností, kdy například Slovenská republika musela přikročit ke snížení sazby pojistného odváděného mimo veřejnoprávní důchodový systém). Penzijní společnosti patří mezi velmi bezpečné finanční instituce a nehrozí, jak ukazuje i dosavadní působení penzijních fondů od roku 1994, jejich „vytunelování“; při tvorbě zákonů upravujících nové doplňkové systémy bylo využito všech zkušeností s prováděním penzijního připojištění se státním příspěvkem. V důchodovém spoření lze pozitivně hodnotit oddělení spořicí a výplatní fáze, kdy převedení prostředků pojišťovnám rovněž snižuje riziko ztráty hodnoty prostředků účastníků. Nové doplňkové systémy kladou větší nároky na jednotlivé účastníky, neboť je především na účastnících, jakou budou volit investiční strategii (konec konců jde o prostředky účastníků). Zákon o důchodovém spoření i zákon o doplňkovém penzijním spoření zajišťují dostatečnou informovanost účastníků těchto systémů za účelem jejich postupu při volbě investiční strategie i při volbě nároků z těchto systémů. Nové doplňkové důchodové systémy spočívají na fondovém principu a nejsou tedy závislé na průběžném financování jako základní důchodový systém. Tím, že jsou tyto systémy konstruovány jako dlouhodobé, je umožněno v čase vyrovnávat jednotlivé ekonomické výkyvy.

Základní otázkou rozvoje doplňkových důchodových systémů bude zřejmě počet budoucích účastníků, neboť při malém počtu účastníků postrádá systém ekonomický smysl (proto také zákon o důchodovém spoření v § 30 požaduje, aby počet účastníků v důchodových fondech obhospodařovaných jednou penzijní společností dosáhl po uplynutí 24 měsíců ode dne udělení povolení k vytvoření důchodových fondů alespoň 50 000 účastníků). Důležité přitom bude, kolik účastníků dosavadního penzijního připojištění se státním příspěvkem (jedná se o více než 5,1 mil. osob; v roce 2012 v důsledku uzavření penzijního připojištění byla sjednána řada nových smluv) sjedná ještě důchodové spoření, tj. buď přestoupí do důchodového spoření (tedy ukončí penzijní připojištění a uzavře smlouvu o důchodovém spoření) nebo bude účastno obou systémů zároveň. V doplňkovém penzijním spoření i penzijním připojištění je důležitá výše měsíčních příspěvků, neboť dosavadní vývoj penzijního připojištění ukazuje, že průměrná výše měsíč-

ního příspěvku je relativně malá (tj. cca 450 Kč), a proto i výše dávek není vysoká a navíc účastníci často volí formu jednorázového vyrovnání, což není nejvhodnější forma hmotného zajištění ve stáří.

Jednou z důležitých otázek zvažovaných při vstupu do nových doplňkových důchodových systémů, zejména důchodového spoření, je jejich stabilita a perspektivita, neboť některé politické strany (zejm. ČSSD) veřejně vyhláší svůj negativní postoj k důchodovému spoření a záměr tento systém zrušit nebo podstatně změnit. Zde lze jen odkázat na čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky, kde je Česká republika vymezena jako demokratický právní stát; je možno (dle názoru autora tohoto příspěvku) vyjádřit přesvědčení, že se jedná pouze o politické proklamace a že vždy budou ctěny (i ve smyslu judikatury Ústavního soudu) základní ústavní zásady, zejména právní jistota a stabilita včetně zásad předvídatelnosti práva a legitimního očekávání, úcta k právům a šetření a ochrana nabytých práv (navíc je zde i otázka ochrany investic a případná náhrada škody za zmaření investic; svou roli hraje též to, že penzijní společnosti mají silné zahraniční zázemí). Modifikace nových doplňkových důchodových systémů nelze jistě vyloučit, ale vždy musí být zachována jejich základní podstata; obavy, že účastníci přijdou o svoje prostředky v důsledku zrušení nebo podstatné změny systémů, nejsou tudíž na místě.

Shrnutí:

Příspěvek je zaměřen na nové doplňkové důchodové systémy, které byly v České republice zavedeny od roku 2013 na základě zákonů schválených již v roce 2011. Příspěvek rozebírá důchodové spoření jako koncepčně nový systém a doplňkové penzijní spoření jako systém obsahově navazující na dosavadní penzijní připojištění se státním příspěvkem. Všechny doplňkové důchodové systémy provozují penzijní společnosti, které mají povolení České národní banky. Vstup do těchto systémů je dobrovolný, ale z důchodového spoření nelze, na rozdíl od ostatních systémů, vystoupit. Základním znakem důchodového spoření je skladba prostředků účastníka důchodového spoření poukazovaných na jeho osobní účet u penzijní společnosti, kdy část (tři procentní body ze základu pojistného na důchodové pojištění) je tvořena snížením sazby pojistného na důchodové pojištění odváděného do státního rozpočtu a část (dva procentní body ze základu pojistného na důchodové pojištění) představuje prostředky účastníka. V případě zaměstnanců pojistné na důchodové spoření sráží a odvádí zaměstnavatel správci pojistného, jímž je finanční úřad, který při správě tohoto pojistného postupuje podle daňového řádu. Dalším základním znakem důchodového spoření je oddělení spořicí fáze a výplatní fáze, kdy penzijní společnost převádí prostředky účastníka pojišťovně, se kterou účastník po přiznání starobního důchodu ze základního důchodového pojištění uzavřel pojistnou smlouvu o pojištění důchodu; účastník v této smlouvě volí doživotní starobní důchod nebo starobní důchod na dobu 20 let. Penzijní připojištění se státním příspěvkem, které bylo zavedeno v roce 1994, se neruší a je podle dosavadních předpisů s dílčími modifikacemi provozováno dále, avšak došlo k uzavření tohoto systému, neboť po 30. listopadu 2012 již nelze uzavírat smlouvy o účasti v tomto systému.